

Νομολογία Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ)

Άρθρα 10 ΕΚ, 12 ΕΚ, 14 ΕΚ, 39 ΕΚ, 43 ΕΚ και 149 ΕΚ, Οδηγία 89/48/ΕΟΚ, Οδηγία 98/5/ΕΚ

Ελεύθερη εγκατάσταση - Εγγραφή στα μητρώα των praticanti - Αναγνώριση πτυχίων - Πρόσβαση σε νομοθετικά κατοχυρωμένη δραστηριότητα.

Το κοινοτικό δίκαιο εμποδίζει τις αρχές κράτους - μέλους να αρνούνται να εγγράψουν, στα μητρώα των διανυόντων περίοδο ασκήσεως αναγκαία για την εν συνεχεία άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, τον κάτοχο πτυχίου νομικής, το οποίο απέκτησε σε άλλο κράτος - μέλος, με μόνη αιτιολογία ότι το πτυχίο αυτό δεν έχει χορηγηθεί ούτε επικυρωθεί από πανεπιστήμιο του πρώτου κράτους.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΔΕΚ (πέμπτο τμήμα) της 13ης Νοεμβρίου 2003 Christine Morgenbesser και Consiglio dell' Ordine degli avvocati di Genova υπόθεση C-313/01

(Σύνθεση: D. A. O. Edward (εισηγητή), προεδρεύων του πέμπτου τμήματος, A. La Pergola και S. von Bahr, δικαστές, γενική εισαγγελέας: C. Stix-Hackl)

Απόφαση

1. Με διάταξη της 19ης Απριλίου 2001, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 8 Αυγούστου 2001, η Corte suprema di cassazione υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 10 ΕΚ, 12 ΕΚ, 14 ΕΚ, 39 ΕΚ, 43 ΕΚ και 149 ΕΚ.

2. Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως την οποία άσκησε η C. Morgenbesser κατά της αποφάσεως του Consiglio Nazionale Forense (Εθνικού Δικηγορικού Συμβουλίου) (Ιταλία) που επικύρωσε την απόφαση του Consiglio dell' ordine degli avvocati di Genova (Διοικητικού Συμβουλίου του Δικηγορικού Συλλόγου Γένοβας, στο εξής: Δικηγορικός Σύλλογος Γένοβας), περί μη εγγραφής της στα μητρώα των «praticanti».

Νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική ρύθμιση

3. Η οδηγία 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών (ΕΕ 1989, L 19, σ. 16), εφαρμόζεται, σύμφωνα με το άρθρο της 2, στους υπηκόους κράτους - μέλους οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν ως ελεύθεροι επαγγελματίες ή μισθωτοί νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα σε κράτος - μέλος υποδοχής.

4. Κατά το άρθρο 1 της οδηγίας 89/48:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοείται:

α) ως δίπλωμα, οποιοδήποτε δίπλωμα, πιστοποιητικό ή άλλος τίτλος ή οποιοδήποτε σύνολο τέτοιων διπλωμάτων, πιστοποιητικών ή άλλων τίτλων:

– που έχει χορηγηθεί από αρμόδια αρχή κράτους - μέλους, η οποία έχει οριστεί σύμφωνα με τις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις του εν λόγω κράτους - μέλους,

– από το οποίο προκύπτει ότι ο κάτοχός του παρακολούθησε με επιτυχία κύκλο σπουδών μετά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών ή ισοδύναμης διάρκειας με ελαστική παρακολούθηση, σε πανεπιστήμιο ή ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα ή άλλο ίδρυμα του αυτού εκπαιδευτικού επιπέδου και, ενδεχομένως, ότι παρακολούθησε με επιτυχία την επαγγελματική εκπαίδευση που απαιτείται επιπλέον του κύκλου σπουδών μετά τη δευτεροβάθμια, και

– από το οποίο προκύπτει ότι ο κάτοχός του διαθέτει τα απαιτούμενα επαγγελματικά προσόντα για να αναλάβει ή να ασκήσει επάγγελμα που είναι νομοθετικά κατοχυρωμένο στο εν λόγω κράτος - μέλος,

εφόσον η εκπαίδευση που πιστοποιείται από το εν λόγω δίπλωμα, πιστοποιητικό ή άλλο τίτλο έχει πραγματοποιηθεί κατά το μεγαλύτερο της μέρος στην Κοινότητα [...]

[...]

[...]

γ) ως νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα, η δραστηριότητα ή το σύνολο νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων που αποτελούν το επάγγελμα αυτό σε ένα κράτος - μέλος·

δ) ως νομοθετικά κατοχυρωμένη επαγγελματική δραστηριότητα, η επαγγελματική δραστηριότητα για την πρόσβαση στην οποία, την [άσκησή] της ή για ένα τρόπο [ασκήσεως] της, σε ένα κράτος - μέλος απαιτείται, αμέσως ή εμμέσως, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων, η κατοχή διπλώματος. Τρόπους [ασκήσεως] μιας νομοθετικά κατοχυρωμένης επαγγελματικής δραστηριότητας συνιστούν ιδίως:

– η [άσκηση] δραστηριότητας υπό επαγγελματικό τίτλο, εφόσον η χρήση αυτού του τίτλου επιτρέπεται μόνον στους έχοντες δίπλωμα που καθορίζεται από νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις,

[...]

[...]

στ) ως πρακτική άσκηση προσαρμογής, η άσκηση νομοθετικά κατοχυρωμένου επαγγέλματος που πραγματοποιείται στο κράτος - μέλος υποδοχής υπό την ευθύνη αναγνωρισμένου επαγγελματία και που συνοδεύεται, ενδεχομένως, από συμπληρωματική εκπαίδευση. Η πρακτική άσκηση υπόκειται σε αξιολόγηση. Οι λεπτομερείς κανόνες της πρακτικής άσκησης και της αξιολόγησής της καθώς και το νομικό καθεστώς του ασκούμενου μετανάστη καθορίζονται από την αρμόδια αρχή του κράτους - μέλους υποδοχής·

ζ) ως δοκιμασία επάρκειας, έλεγχος που αφορά αποκλειστικά τις επαγγελματικές γνώσεις του αιτούντος, ασκείται δε από τις αρμόδιες αρχές του κράτους - μέλους υποδοχής με σκοπό να εκτιμηθεί η ικανότητα του αιτούντος να [ασκήσει] νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα στο εν λόγω κράτος - μέλος.

Για τη διενέργεια του ελέγχου αυτού, οι αρμόδιες αρχές, με βάση τη σύγκριση της εκπαίδευσης που απαιτεί το κράτος - μέλος υποδοχής με την εκπαίδευση του αιτούντος, καταρτίζουν κατάλογο των τομέων γνώσεων οι οποίοι δεν καλύπτονται από το δίπλωμα, ή τον(τους) τίτλο(ους) που επικαλείται ο αιτών.

Στη δοκιμασία επάρκειας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι ο αιτών είναι αναγνωρισμένος επαγγελματίας στο κράτος - μέλος καταγωγής ή προέλευσής του. Η δοκιμασία αυτή καλύπτει τομείς γνώσεων που επιλέγονται μεταξύ εκείνων που περιλαμβάνονται στον κατάλογο και των οποίων η γνώση αποτελεί βασική προϋπόθεση για την [άσκηση] του επαγγέλματος στο κράτος - μέλος υποδοχής. Η εν λόγω δοκιμασία μπορεί επίσης να καλύπτει τη γνώση της δεοντολογίας που ισχύει για τις οικείες δραστηριότητες στο κράτος - μέλος υποδοχής. Οι λεπτομερείς κανόνες της δοκιμασίας επάρκειας καθορίζονται από τις αρμόδιες αρχές του εν λόγω κράτους - μέλους, τηρουμένων των κανόνων του κοινοτικού δικαίου.

Το νομικό καθεστώς, στο οποίο υπάγεται το κράτος - μέλος υποδοχής ο αιτών που επιθυμεί να [προετοι]μαστεί για τη δοκιμασία επάρκειας στο ίδιο κράτος, καθορίζεται από τις αρμόδιες αρχές του κράτους αυτού».

5. Κατά το άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', της οδηγίας 89/48:

«Όταν, στο κράτος - μέλος υποδοχής, η πρόσβαση σε νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα ή η [άσκησή] του προϋποθέτει την κατοχή διπλώματος, η αρμόδια αρχή δεν μπορεί να αρνείται σε υπήκοο κράτους - μέλους την πρόσβαση στο επάγγελμα αυτό ή την [άσκησή] του, υπό τους ίδιους όρους με τους ημεδαπούς, επικαλούμενη την έλλειψη προσόντων:

α) αν ο αιτών κατέχει το δίπλωμα που επιβάλλεται από άλλο κράτος - μέλος για την πρόσβαση στο εν λόγω επάγγελμα ή την [άσκησή] του στο έδαφός του και το οποίο έχει ληφθεί σε ένα κράτος - μέλος [...].»

6. Το άρθρο 4 της οδηγίας 89/48 επιτρέπει στο κράτος - μέλος υποδοχής να εξαρτά την πρόσβαση σε νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα από ορισμένες προϋποθέσεις. Συνεπώς, σύμφωνα με την παράγραφο 1, στοιχείο β', της διατάξεως αυτής, το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας δεν θίγει την ευχέρεια του κράτους - μέλους υποδοχής να απαιτεί από τον αιτούντα «να πραγματοποιήσει πρακτική άσκηση προσαρμογής, επί τρία έτη κατ' ανώτατο όριο, ή να υποβληθεί σε δοκιμασία επάρκειας».

7. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 89/48 προβλέπει εξ άλλου ότι, «στην περίπτωση επαγγελματιών, η [άσκηση] των οποίων απαιτεί επακριβή γνώση του εθνικού δικαίου και ως προς τα οποία η παροχή συμβουλών ή/και συνδρομής σε θέματα εθνικού δικαίου αποτελεί ουσιώδες και

σταθερό στοιχείο της άσκησης των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους, το κράτος - μέλος υποδοχής μπορεί, κατά παρέκκλιση από την αρχή αυτή, να επιβάλλει δοκιμασία επάρκειας ή την πρακτική άσκηση προσαρμογής».

8. Στις 16 Φεβρουαρίου 1998, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέδωσαν την οδηγία 98/5/ΕΚ, για τη διευκόλυνση της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος σε κράτος - μέλος διάφορο εκείνου στο οποίο αποκτήθηκε ο επαγγελματικός τίτλος (ΕΕ 1998, L 77, σ. 36).

Η εθνική ρύθμιση

Βασικές διατάξεις περί του επαγγέλματος του «avvocato»

9. Οι ουσιώδεις διατάξεις που αφορούν την πρόσβαση στο επάγγελμα του «avvocato» στην Ιταλία και την άσκηση του επαγγέλματος αυτού περιλαμβάνονται στο Regio Decreto Legge 1578, Ordinamento delle professioni di avvocato e procuratore (βασιλικό νομοδιάταγμα 1578 περί της οργάνωσης του επαγγέλματος του «avvocato» και του «procuratore»), της 27ης Νοεμβρίου 1933 (GURI αριθ. 281, της 5ης Δεκεμβρίου 1933, σ. 5521, στο εξής: νομοδιάταγμα 1578/33). (Η ιδιότητα του «procuratore» καταργήθηκε με τον νόμο 27, της 27ης Φεβρουαρίου 1997).

10. Κατά το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, σημεία 1 και 4 έως 6, του νομοδιατάγματος 1578/33, για να εγγραφεί κάποιος στα μητρώα των «avvocati», απαιτείται:

- να είναι Ιταλός υπήκοος,
- να είναι κάτοχος πτυχίου νομικής («laurea in giurisprudenza») χορηγηθέντος ή αναγνωρισθέντος από ιταλικό πανεπιστήμιο·
- να έχει πραγματοποιήσει πρακτική άσκηση («periodo di pratica»), απασχολούμενος σε γραφείο ενός «avvocato» και παριστάμενος σε αστικές και ποινικές δίκες επί δύο τουλάχιστον συναπτά έτη, μετά την απόκτηση του πτυχίου νομικής, ή να έχει ασκήσει δραστηριότητες αντιπροσώπου και συνηγόρου υπερασπίσεως («esercitato il patrocinio»), κατά τη διάρκεια της ίδιας χρονικής περιόδου, ενώπιον πρωτοδικείων - πλημμελειοδικείων, και
- να έχει μετάσχει επιτυχώς σε εξέταση επάρκειας προς άσκηση του επαγγέλματος.

11. Η προϋπόθεση ιθαγένειας που προκύπτει από τη διάταξη αυτή θεωρείται καταργηθείσα, έναντι των κοινοτικών υπηκόων, με τον νόμο 146, Disposizioni per l' adempimento di obblighi derivanti dall' appartenenza dell' Italia alla Comunità europea, legge comunitaria 1993 (νόμο 146 περί διατάξεων για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συμμετοχή της Ιταλίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, κοινοτικός νόμος 1993), της 22ας Φεβρουαρίου 1994 (τακτικό συμπλήρωμα της GURI αριθ. 52, της 4ης Μαρτίου 1994), το κείμενο όμως της εν λόγω διατάξεως δεν τροποποιήθηκε.

12. Η περίοδος πρακτικής ασκήσεως διέπεται από το άρθρο 8 του νομοδιατάγματος 1578/33. Οι πτυχιούχοι νομικής που διανύουν αυτήν την περίοδο (στο εξής: praticanti) εγγράφονται σε ειδικό μητρώο τηρούμενο από τον δικηγορικό σύλλογο του Πρωτοδικείου της περιφέρειας στην οποία διαμένουν. Υπόκεινται στην πειθαρχική εξουσία του δικηγορικού αυτού συλλόγου.

13. Δυνάμει του άρθρου 17, δεύτερο εδάφιο, του νομοδιατάγματος 1578/33, για την εγγραφή στα μητρώα των praticanti απαιτείται επίσης πτυχίο νομικής χορηγηθέν ή αναγνωρισθέν από ιταλικό πανεπιστήμιο.

14. Κατά το άρθρο 8 του νομοδιατάγματος 1578/33, οι praticanti, μετά την πάροδο έτους από της εγγραφής τους στο μητρώο, επιτρέπεται να ασκούν, εντός ορισμένων ορίων και «επί χρονικό διάστημα μη δυνάμενο να υπερβεί την εξαετία», δραστηριότητες αντιπροσώπου και συνηγόρου υπερασπίσεως στα πρωτοδικεία - πλημμελειοδικεία της περιφέρειας στην οποία υπάγεται ο οικείος δικηγορικός σύλλογος. Σε ποινικές υποθέσεις, μπορούν να ορίζονται αυτεπαγγέλτως «ανvocati» στα αντίστοιχα πλημμελειοδικεία και εντός των ίδιων ορίων, καθώς επίσης να ασκούν εισαγγελικά καθήκοντα και να ασκούν έφεση είτε ως συνήγοροι υπερασπίσεως είτε ως εκπρόσωποι της εισαγγελικής αρχής. Οι praticanti στους οποίους επιτρέπεται, μετά την πάροδο έτους, η άσκηση των λειτουργημάτων αυτών σε πρωτοδικεία - πλημμελειοδικεία αποκαλούνται «praticanti - patrocianti».

Οι διατάξεις περί μεταφοράς των οδηγιών 89/48 και 98/5

15. Το decreto legislativo (νομοθετικό διάταγμα) 115, της 27ης Ιανουαρίου 1992 (GURI αριθ. 40, της 18ης Φεβρουαρίου 1992, σ. 6, στο εξής: ν.δ. 115/92), μεταφέρει στο ιταλικό δίκαιο την οδηγία 89/48.

16. Το άρθρο 1 του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος, που τιτλοφορείται «Αναγνώριση διπλωμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσεως που αποκτώνται στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», ορίζει:

«1. Υπό τις προϋποθέσεις του παρόντος διατάγματος, αναγνωρίζονται στην Ιταλία διπλώματα χορηγηθέντα από κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση και από την κατοχή των οποίων η νομοθεσία του κράτους αυτού εξαρτά την άσκηση επαγγέλματος [...].

2. Η παρεχόμενη αναγνώριση επιτρέπει στον κοινοτικό υπήκοο να ασκεί στην Ιταλία, ως αυτοαπασχολούμενος ή ως μισθωτός, το επάγγελμα που αντιστοιχεί με εκείνο το οποίο δικαιούται να ασκεί στη χώρα που του έχει χορηγήσει το κατά την προηγούμενη παράγραφο δίπλωμα.

3. Τα διπλώματα αναγνωρίζονται αν περιλαμβάνουν τη βεβαίωση ότι ο αιτών παρακολούθησε με επιτυχία κύκλο σπουδών μετά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών [...], σε πανεπιστήμιο ή ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα ή άλλο ίδρυμα του αυτού εκπαιδευτικού επιπέδου».

17. Το άρθρο 2 του ν.δ. 115/92 ορίζει:

«Κατά την έννοια του παρόντος διατάγματος, ως επάγγελμα νοούνται:

α) οι δραστηριότητες για την άσκηση των οποίων απαιτείται εγγραφή σε μητρώα, πίνακες ή καταλόγους, τηρουμένους από τη διοίκηση ή δημοσίους οργανισμούς, αν η εγγραφή σ' αυτούς εξαρτάται από επαγγελματική εκπαίδευση πληρούσα τις προϋποθέσεις της παραγράφου 3 του άρθρου 1·

[...]

ε) οι δραστηριότητες που ασκούνται με επαγγελματικό τίτλο, η χρήση του οποίου επιτρέπεται μόνον σε όποιον διαθέτει επαγγελματική εκπαίδευση πληρούσα τις προϋποθέσεις της παραγράφου 3 του άρθρου 1».

18. Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, του ν.δ. 115/92:

«Η επαγγελματική εκπαίδευση που πιστοποιείται με τους τίτλους που υπόκεινται σε αναγνώριση, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 1, παράγραφος 3, του παρόντος διατάγματος, μπορεί να συνίσταται:

α) στην επιτυχή παρακολούθηση κύκλου σπουδών μετά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση·

β) σε επαγγελματική άσκηση, πραγματοποιούμενη υπό την καθοδήγηση εκπαιδευτή και επιστεγασζόμενη με εξέταση·

ε) σε περίοδο πρακτικής επαγγελματικής δραστηριότητας πραγματοποιούμενης υπό την καθοδήγηση αναγνωρισμένου επαγγελματία [...]

19. Το άρθρο 6, δεύτερο εδάφιο, του ν.δ. 115/92 ορίζει:

«Η αναγνώριση εξαρτάται από την επιτυχή συμμετοχή σε δοκιμασία επάρκειας αν αφορά τα επαγγέλματα [...] του avvocato [...]

20. Κατά το άρθρο 8, παράγραφοι 1 και 2, του ν.δ. 115/92:

«1. Η δοκιμασία επάρκειας συνίσταται σε εξέταση που αποσκοπεί στον έλεγχο των επαγγελματικών και δεοντολογικών γνώσεων και στην αξιολόγηση της ικανότητας ασκήσεως του επαγγέλματος, λαμβανομένου υπόψη ότι ο αιτών την αναγνώριση είναι αναγνωρισμένος επαγγελματίας στη χώρα καταγωγής ή προελεύσεως.

2. Η ύλη των εξετάσεων επιλέγεται με γνώμονα τη σημασία της για την άσκηση του επαγγέλματος».

21. Το άρθρο 9 του ν.δ. 115/92 ορίζει:

«Με αποφάσεις του αρμοδίου κατά το άρθρο 11 Υπουργού, και με τη σύμφωνη γνώμη του Υπουργού Συντονισμού των ευρωπαϊκών υποθέσεων και του Υπουργού Πανεπιστημίων και επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας, κατόπιν γνωμοδοτήσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας, εκδίδονται διατάξεις και γενικές οδηγίες για την εφαρμογή των άρθρων 5, 6, 7 και 8, σε σχέση προς τα επί μέρους επαγγέλματα και τις αντίστοιχες επαγγελματικές εκπαιδεύσεις».

22. Όσον αφορά τα νομικά επαγγέλματα, το παράρτημα Α του ν.δ. 115/92 ορίζει ότι η αναγνώριση του τίτλου «avvocato» ανατίθεται στον Υπουργό

Δικαιοσύνης.

23. Τη διαδικασία αναγνώρισεως διέπει το άρθρο 12 του ν.δ. 115/92, κατά το οποίο η αίτηση αναγνώρισεως, συνοδευόμενη από τα σχετικά με τους προς αναγνώριση τίτλους έγγραφα, υποβάλλεται στον αρμόδιο υπουργό, ο οποίος εκδίδει σχετική απόφαση εντός τετραμήνου από της υποβολής της αιτήσεως.

24. Το νομοθετικό διάταγμα 96, της 2ας Φεβρουαρίου 2001 (τακτικό συμπλήρωμα της GURI αριθ. 79, της 4ης Απριλίου 2001), μετέφερε στο ιταλικό δίκαιο την οδηγία 98/5. Οι διατάξεις του διατάγματος αυτού δεν ρυθμίζουν το νομικό καθεστώς των praticanti και των patrocinantí.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

25. Η C. Morgenbesser, Γαλλίδα υπήκοος διαμένουσα στην Ιταλία, υπέβαλε, στις 27 Οκτωβρίου 1999, στον Δικηγορικό Σύλλογο Γένοβας, αίτηση εγγραφής της στα μητρώα των praticanti. Επικαλέστηκε προς τούτο πτυχίο maîtrise en droit, το οποίο είχε λάβει στη Γαλλία το 1996. Αφού εργάστηκε επί οκτώ μήνες ως νομικός σε δικηγορικό γραφείο στο Παρίσι, εισήλθε, τον Απρίλιο του 1998, στην υπηρεσία ενός γραφείου «avvocati» εγγεγραμμένων στον Δικηγορικό Σύλλογο Γένοβας, όπου εξακολουθούσε να απασχολείται κατά τον χρόνο της επ' ακροατηρίου διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου.

26. Στις 4 Νοεμβρίου 1999, ο Δικηγορικός Σύλλογος Γένοβας απέρριψε την αίτησή της, επικαλούμενος το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, σημείο 4, του νομοδιατάγματος 1578/33, το οποίο εξαρτά την εγγραφή στα μητρώα των praticanti από την κατοχή πτυχίου νομικής χορηγηθέντος ή αναγνωρισθέντος από ιταλικό πανεπιστήμιο.

27. Η C. Morgenbesser προσέφυγε κατά της αποφάσεως αυτής στο Consiglio Nazionale Forense, το οποίο, με απόφαση της 12ης Μαΐου 2000, την απέρριψε με την αιτιολογία ότι η αιτούσα δεν συγκέντρωνε τις προϋποθέσεις ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος στη Γαλλία, ούτε διέθετε τον απαιτούμενο επαγγελματικό τίτλο για να εγγραφεί στα μητρώα των praticanti στην Ιταλία.

28. Η C. Morgenbesser ακολούθως υπέβαλε στην Università degli Studi της Γένοβας αίτηση αναγνώρισεως της maîtrise en droit την οποία διέθετε. Το Consiglio di Corso di Laurea in Giurisprudenza του πανεπιστημίου αυτού εξήρτησε την αναγνώριση αυτή από την παρακολούθηση διετούς ταχυρρυθμού εκπαιδευτικού προγράμματος, από την επιτυχή συμμετοχή σε δεκατρείς εξετάσεις και τη σύνταξη υπομνήματος περατώσεως των σπουδών.

29. Κατά της τελευταίας αυτής αποφάσεως η C. Morgenbesser άσκησε προσφυγή ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale della Liguria (Ιταλία), του οποίου η απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2001, που δέχθηκε την προσφυγή, αμφισβητήθηκε εναντίον του Consiglio di Stato (Ιταλία).

30. Εν τω μεταξύ, η C. Morgenbesser άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως

του Consiglio Nazionale Forense της 12ης Μαΐου 2000.

31. Στο πλαίσιο αυτής της αναιρετικής διαδικασίας, η Corte suprema di cassazione αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Μπορεί ένας κοινοτικός πολίτης να επικαλεστεί ένα τίτλο σπουδών τον οποίο απέκτησε σε χώρα της Κοινότητας (εν προκειμένω, τη Γαλλία), [προκειμένου να εγγραφεί στα μητρώα των διανυόντων περίοδο ασκήσεως αναγκαία για την εν συνεχεία άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος], αυτομάτως και ασχέτως αναγνωρίσεως και επικυρώσεως, σε άλλη χώρα (εν προκειμένω, την Ιταλία), και τούτο αφενός μεν δυνάμει των διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ [...] περί δικαιώματος εγκαταστάσεως και κυκλοφορίας υπηρεσιών (άρθρα 10 ΕΚ, 12 ΕΚ, 14 ΕΚ, 39 ΕΚ και 43 ΕΚ [...]), αφετέρου δε δυνάμει του 149 ΕΚ [...];»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

32. Όπως προκύπτει από τη διάταξη παραπομπής, τα άρθρα 10 ΕΚ, 12 ΕΚ, 14 ΕΚ, 39 ΕΚ, 43 ΕΚ και 149 ΕΚ μνημονεύονται στο προδικαστικό ερώτημα απλώς και μόνον διότι τα επικαλέστηκε η C. Morgenbesser.

33. Από την ίδια όμως διάταξη προκύπτει ότι αντικείμενο του ερωτήματος της Corte suprema di cassazione είναι ουσιαστικά το αν το κοινοτικό δίκαιο εμποδίζει τις αρχές κράτους - μέλους να αρνούνται να εγγράψουν, στα μητρώα των διανυόντων περίοδο ασκήσεως αναγκαία για την εν συνεχεία άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, τον κάτοχο πτυχίου νομικής, το οποίο απέκτησε σε άλλο κράτος - μέλος, με την αιτιολογία ότι το πτυχίο αυτό δεν έχει χορηγηθεί ούτε επικυρωθεί από πανεπιστήμιο του πρώτου κράτους.

34. Το ερώτημα αυτό τίθεται, σύμφωνα με τη διατύπωσή του, «ασχέτως αναγνωρίσεως και επικυρώσεως». Συγκεκριμένα, το αίτημα της αναγνωρίσεως του πτυχίου maîtrise en droit, το οποίο απέκτησε η C. Morgenbesser στη Γαλλία, αποτελεί αντικείμενο άλλης διαφοράς, εκκρεμούς ενώπιον του Consiglio di Stato (βλ. σκέψεις 28 και 29 της παρούσας αποφάσεως).

Υποβληθείσες στο Δικαστήριο παρατηρήσεις

35. Η C. Morgenbesser θεωρεί ότι η δραστηριότητα του praticante και, ειδικότερα, η του praticante - patrocinante εμπίπτουν στην έννοια του «νομοθετικά κατοχυρωμένου επαγγέλματος», κατά την έννοια της οδηγίας 89/48, αφενός μεν διότι οι δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνουν την ανεξάρτητη διαχείριση των τρεχουσών υποθέσεων, την παροχή συμβουλών στους πελάτες, σε ορισμένες δε περιπτώσεις, την εκπροσώπηση και την άμυνά τους, αφετέρου δε διότι ισχύουν επ' αυτών οι κανόνες του δικηγορικού επαγγέλματος.

36. Το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, σημείο 4, του νομοδιατάγματος 1578/33

απαιτεί προηγούμενη αναγνώριση του πτυχίου από ιταλικό πανεπιστήμιο κατά παράβαση της οδηγίας 89/48. Αυτή επιτρέπει την επίκληση διπλώματος κτηθέντος σε ένα κράτος - μέλος προς άσκηση επαγγέλματος σε άλλο κράτος - μέλος, διότι τα διπλώματα που πληρούν τις προϋποθέσεις αυτής της οδηγίας είναι αυτοδικαίως ισότιμα.

37. Αν υποτεθεί ότι η οδηγία 89/48 δεν έχει εφαρμογή, η C. Morgenbesser θεωρεί, επικαλούμενη συναφώς την απόφαση της 8ης Ιουλίου 1999, C-234/97, Fernández de Bobadilla (Συλλογή 1999, σ. I-4773), ότι το άρθρο 43 ΕΚ επιβάλλει στην αρμόδια για τον χειρισμό των αιτήσεων εισόδου στο επάγγελμα αρχή, εν προκειμένω τον Δικηγορικό Σύλλογο Γένοβας, να προβεί σε αξιολόγηση και συγκριτική εξέταση των γνώσεων του αιτούντος στηριζόμενη αποκλειστικά στο πτυχίο του «*maîtrise en droit*».

38. Ο Δικηγορικός Σύλλογος Γένοβας υποστηρίζει ότι οι *praticanti* δεν ασκούν ούτε «νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα» κατά την έννοια της οδηγίας 89/48, ούτε «δραστηριότητα» κατά την έννοια των άρθρων 43 ΕΚ επ., αλλά τελούν σε απλή σχέση επαγγελματικής εκπαίδευσεως.

39. Η Δανική Κυβέρνηση θεωρεί ότι η οδηγία 89/48 δεν έχει εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης, διότι η απαιτούμενη για την είσοδο στο επάγγελμα εκπαίδευση δεν έχει ολοκληρωθεί. Οι αρχές τις οποίες άντλησε το Δικαστήριο με την απόφαση της 7ης Μαΐου 1991, C-340/89, Βλασσοπούλου (Συλλογή 1991, σ. I-2357), δεν επιβάλλουν αυτόματη αναγνώριση του αλλοδαπού πτυχίου, αλλά μόνον συγκριτική εξέταση των γνώσεων και προσόντων που πιστοποιούνται με το κτηθέν σε άλλο κράτος - μέλος πτυχίο. Περίοδος, όμως, ασκήσεως διανυθείσα σε άλλο κράτος - μέλος μπορεί να αναγνωριστεί δυνάμει του άρθρου 5 της οδηγίας 89/48.

40. Η Ιταλική Κυβέρνηση διατείνεται ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά την αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων, που πρέπει να μη συγχέεται με την αναγνώριση επαγγελματικών τίτλων.

41. Η Επιτροπή θεωρεί ότι μόνον δραστηριότητες που έχουν διαρκή και οριστικό χαρακτήρα μπορούν να θεωρούνται ως «νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα» κατά την έννοια της οδηγίας 89/48. Η Επιτροπή αμφισβητεί ότι η εριζόμενη στην κύρια δίκη δραστηριότητα του *praticante* μπορεί να εμπίπτει στην έννοια αυτή.

42. Εφόσον δεν εφαρμόζεται η οδηγία 89/48, οι γενικές αρχές που διέπουν την ερμηνεία του άρθρου 43 ΕΚ, όπως αναπτύχθηκαν στην προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου και στην απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1995, C-55/94, Gebhard (Συλλογή 1995, σ. I-4165), μπορούν να αντιταχθούν σε μια εθνική ρύθμιση που εξαρτά την εγγραφή στα μητρώα των διανυόντων περίοδο ασκήσεως από την αναγνώριση, εκ μέρους πανεπιστημίου του κράτους - μέλους όπου ο αιτών προτίθεται να πραγματοποιήσει αυτή την περίοδο ασκήσεως, του πτυχίου νομικής

που χορηγήθηκε σε άλλο κράτος - μέλος, όταν για την αναγνώριση αυτή απαιτείται η παρακολούθηση ταχύρρυθμου προγράμματος, η επιτυχής συμμετοχή σε δεκατρείς εξετάσεις και η σύνταξη υπομνήματος περατώσεως των σπουδών. Εξ άλλου, η C. Morgenbesser δεν μπορούσε να ισχυριστεί ότι, κατά τον χρόνο κατά τον οποίο υπέβαλε αίτηση εγγραφής της στα μητρώα των praticanti, είχε ήδη εργασθεί κατά πλήρη απασχόληση σε ιταλικό δικηγορικό γραφείο.

Απάντηση του Δικαστηρίου

43. Προς απάντηση του προδικαστικού ερωτήματος, πρέπει κατ' αρχάς να εξετασθεί αν ένα πρόσωπο όπως η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης μπορεί να υπαχθεί στις ευεργετικές διατάξεις της οδηγίας 98/5 περί του δικηγορικού επαγγέλματος ή της οδηγίας 89/48, περί αμοιβαίας αναγνώρισεως των διπλωμάτων. Αν οι οδηγίες αυτές δεν έχουν εφαρμογή, θα χρειαστεί, ακολούθως, να εξετασθεί αν τα άρθρα 39 ΕΚ ή 43 ΕΚ, όπως τα έχει ερμηνεύσει το Δικαστήριο, ιδίως με την προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου, μπορούν να τύχουν επικλήσεως σε μια κατάσταση όπως η της κύριας δίκης.

44. Πριν δοθεί απάντηση στο υποβαλλόμενο ερώτημα, έτσι όπως είναι διατυπωμένο, πρέπει να διευκρινιστεί ότι ούτε η οδηγία 98/5 ούτε η οδηγία 89/48, ούτε τα άρθρα 39 ΕΚ και 43 ΕΚ απαιτούν την «αυτόματη» αναγνώριση ενός διπλώματος.

45. Η οδηγία 98/5 αφορά μόνον τον δικηγόρο, στον οποίο έχει πλήρως αναγνωρισθεί η ικανότητα να ασκεί το επάγγελμά του στο αρχικό του κράτος - μέλος, οπότε δεν εφαρμόζεται σε όσους δεν έχουν αποκτήσει ακόμα την επαγγελματική αναγνώριση που είναι αναγκαία προς άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος. Επομένως, δεν έχει εφαρμογή σε μια περίπτωση όπως η της κύριας δίκης.

46. Ως προς την οδηγία 89/48, εφαρμόζεται, σύμφωνα με το άρθρο της 2, στους υπηκόους κράτους - μέλους οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν, ως ελεύθεροι επαγγελματίες ή μισθωτοί, «νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα» σε κράτος - μέλος υποδοχής.

47. Η C. Morgenbesser υποστηρίζει ότι δεν διεκδικεί την είσοδό της στο επάγγελμα του «avvocato», αυτό καθαυτό, αλλά, στο παρόν στάδιο, την πρόσβασή της στο του praticante. Κατ' αυτήν, οι δραστηριότητες του praticante εμπίπτουν στην έννοια του «νομοθετικά κατοχυρωμένου επαγγέλματος» κατά την οδηγία 89/48. Επειδή δε μοναδική προϋπόθεση για την πρόσβαση στο επάγγελμα αυτό είναι πτυχίο νομικής, αρκεί να επικαλεστεί προς τούτο την maîtrise en droit την οποία κατέχει ένας μη ευκαταφρόνητος αριθμός praticanti και praticanti - praticinanti που δεν έχουν επιτύχει στην τελική τους εξέταση εξακολουθούν να ασκούν τις νομικές τους δραστηριότητες χωρίς να διαγράφονται από τα μητρώα των praticanti.

48. Κατά τον ορισμό του άρθρου 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 89/48, ως

νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα νοείται «η δραστηριότητα ή το σύνολο νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων που αποτελούν το επάγγελμα αυτό σε ένα κράτος - μέλος»· σύμφωνα δε με τον ορισμό που περιέχεται στο στοιχείο δ' του ίδιου άρθρου, ως νομοθετικά κατοχυρωμένη επαγγελματική δραστηριότητα νοείται «η επαγγελματική δραστηριότητα για την πρόσβαση στην οποία, την [άσκησή] της ή για ένα τρόπο [ασκήσεώς] της, σε ένα κράτος - μέλος απαιτείται, αμέσως ή εμμέσως, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων, η κατοχή διπλώματος».

49. Επομένως, μια δραστηριότητα πρέπει να θεωρείται ως νομοθετικά κατοχυρωμένη, κατά την έννοια της οδηγίας 89/48, όταν η πρόσβαση στην οικεία επαγγελματική δραστηριότητα ή η άσκησή της ρυθμίζεται από νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις εγκαθιδρύουσες ένα καθεστώς που έχει ως αποτέλεσμα να επιφυλάσσει ρητώς την επαγγελματική αυτή δραστηριότητα μόνο στα πρόσωπα που πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις και να απαγορεύει την πρόσβαση σ' αυτήν στα πρόσωπα που δεν τις πληρούν (βλ. αποφάσεις της 1ης Φεβρουαρίου 1996, C-164/94, Αρανίτης, Συλλογή 1996, σ. I-135, σκέψη 19, και Fernández de Bobadilla, όπ.π., σκέψη 17).

50. Η εριζόμενη στην κύρια δίκη πρόσβαση στις δραστηριότητες του praticante και του praticante - patrocinate, καθώς και η άσκησή τους, ρυθμίζεται από νομικές διατάξεις εγκαθιδρύουσες ένα καθεστώς, το οποίο επιφυλάσσει τις δραστηριότητες αυτές στα πρόσωπα που πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις και απαγορεύει την πρόσβαση σ' αυτές στα πρόσωπα που δεν τις πληρούν.

51. Από τις διατάξεις, όμως, αυτές, προκύπτει ότι η άσκηση αυτών των δραστηριοτήτων γίνεται αντιληπτή ως αποτελούσα το πρακτικό μέρος της εκπαίδευσης που απαιτείται για την είσοδο στο επάγγελμα του «avvocato». Μετά την πάροδο εξαετίας, ο praticante - patrocinate που δεν επιτυγχάνει στην εξέταση που προβλέπει το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, σημείο 6, του νομοδιατάγματος 1578/33, παύει να έχει την άδεια, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, ασκήσεως των δραστηριοτήτων που ασκούσε υπό την ιδιότητα αυτήν.

52. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η δραστηριότητα του praticante - patrocinate δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα» κατά την έννοια της οδηγίας 89/48, χωριστό από το του «avvocato».

53. Το γεγονός ότι ένας μη ευκαταφρόνητος αριθμός των praticanti - patrociantí, που δεν έχουν επιτύχει στην τελική εξέταση, εξακολουθεί να ασκεί τις νομικές του δραστηριότητες και δεν διαγράφεται από τα μητρώα των praticanti δεν αρκεί για να χαρακτηρισθούν οι δραστηριότητες του praticante ή του patrocinate, αυτές καθαυτές, ως νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα κατά την έννοια της οδηγίας 89/48.

54. Προκύπτει άλλωστε ότι η C. Morgenbesser, εφόσον δεν έχει λάβει στη

Γαλλία το *certificat d' aptitude à la profession d' avocat (CAPA)*, δεν διαθέτει τα αναγκαία επαγγελματικά προσόντα για ν' αποκτήσει την ιδιότητα του «stagiaire» σε δικηγορικό σύλλογο του κράτους - μέλους αυτού. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η *maîtrise en droit*, την οποία διαθέτει, δεν συνιστά, αυτή καθαυτή, «δίπλωμα, πιστοποιητικό ή άλλον τίτλο» κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', της οδηγίας 89/48.

55. Επομένως, η C. Morgenbesser δεν μπορεί να επικαλεστεί την οδηγία 89/48.

56. Κατόπιν των προεκτεθέντων, πρέπει να εξετασθεί αν τα άρθρα 39 ΕΚ και 43 ΕΚ έχουν εφαρμογή υπό τις περιστάσεις της κύριας δίκης. Μόνον αν προκύψει ότι οι διατάξεις αυτές δεν έχουν εφαρμογή, θα καταστεί αναγκαίο να εξετασθούν οι λοιπές διατάξεις της Συνθήκης τις οποίες μνημονεύει στο ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο.

57. Σύμφωνα με τη νομολογία της οποίας οι αρχές αναπτύχθηκαν στην προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου, οι αρχές κράτους - μέλους, όταν εξετάζουν αίτηση κοινοτικού υπηκόου για τη χορήγηση αδειάς ασκήσεως νομικά κατοχυρωμένου επαγγέλματος, υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη τα επαγγελματικά προσόντα του ενδιαφερομένου, συγκρίνοντας αφενός μεν τα προσόντα που βεβαιώνονται με αυτά τα διπλώματα, πιστοποιητικά και άλλους τίτλους, καθώς και με την πρόσφορη επαγγελματική του πείρα, αφετέρου δε τα επαγγελματικά προσόντα που απαιτούνται από την εθνική νομοθεσία προς άσκηση του επιμάχου επαγγέλματος (βλ., προσφάτως, την απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, C-232/99, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλογή 2002, σ. I-4235, σκέψη 21).

58. Η υποχρέωση αυτή εκτείνεται στο σύνολο των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων, καθώς και της σχετικής πείρας του ενδιαφερομένου, ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι τα απέκτησε σε άλλο κράτος - μέλος ή σε τρίτη χώρα, δεν παύει δε να υφίσταται λόγω της εκδόσεως οδηγιών σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων (βλ. απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2000, C-238/98, Hocsmann, Συλλογή 2000, σ. I-6623, σκέψεις 23 και 31, και προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 22).

59. Κατά τον Δικηγορικό Σύλλογο Γένοβας, η δραστηριότητα του praticante συνιστά δραστηριότητα επαγγελματικής εκπαίδευσης, επί της οποίας δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 39 ΕΚ και 43 ΕΚ.

60. Η εριζόμενη όμως στην κύρια δίκη περίοδος πρακτικής ασκήσεως ενέχει την άσκηση δραστηριοτήτων, που κανονικά αμείβονται είτε από τον πελάτη είτε από το δικηγορικό γραφείο στο οποίο εργάζεται ο praticante, εν όψει της προσβάσεως σε ένα νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα επί του οποίου εφαρμόζεται το άρθρο 43 ΕΚ. Κατά το μέτρο που η αμοιβή του praticante έχει τη μορφή μισθού, ενδέχεται επίσης να εφαρμοσθεί το άρθρο 39 ΕΚ.

61. Τόσο το άρθρο 39 ΕΚ όσο και το άρθρο 43 ΕΚ ενδέχεται, επομένως, να

εφαρμοσθούν σε μια κατάσταση όπως η της κύριας δίκης. Προς απόκρουση, πάντως, της αρνήσεως του Δικηγορικού Συλλόγου Γένοβας – ενεργούντος ως αρμόδιας για την εγγραφή στα μητρώα των praticanti αρχής – να λάβει για την εγγραφή αυτή υπόψη το κτηθέν σε άλλο κράτος - μέλος πτυχίο και την κτηθείσα επαγγελματική πείρα, είτε γίνει επίκληση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων είτε της ελεύθερης εγκαταστάσεως, η ανάλυση δεν διαφέρει.

62. Όπως έχει ήδη διευκρινίσει το Δικαστήριο, η άσκηση του δικαιώματος εγκαταστάσεως κωλύεται αν οι εθνικοί κανόνες αγνοούν τις γνώσεις και τα προσόντα που έχει ήδη αποκτήσει ο ενδιαφερόμενος σε άλλο κράτος - μέλος, οπότε οι αρμόδιες εθνικές αρχές υποχρεούνται να εκτιμούν αν οι γνώσεις αυτές είναι ικανές προς πιστοποίηση των γνώσεων που έλειπαν (βλ. προμνησθείσες αποφάσεις Βλασσοπούλου, σκέψεις 15 και 20, και Fernández de Bobadilla, σκέψη 33).

63. Σ' αυτό το πλαίσιο, αντιθέτως προς ό,τι ισχυρίζεται η Ιταλική Κυβέρνηση, η διαφορά της κύριας δίκης δεν αφορά απλώς την αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων.

64. Είναι αλήθεια ότι η, από ακαδημαϊκή και επαγγελματική άποψη, αναγνώριση της ισοτιμίας διπλώματος αποκτηθέντος σε ένα πρώτο κράτος - μέλος μπορεί να είναι πρόσφορη, και μάλιστα καθοριστική, για την εγγραφή στον δικηγορικό σύλλογο ενός δευτέρου κράτους - μέλους (βλ. συναφώς απόφαση της 28ης Απριλίου 1977, 71/76, Thieffry, Συλλογή τόμος 1977, σ. 229).

65. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι, για να προβεί η αρμόδια αρχή του κράτους - μέλους υποδοχής σε ελέγχους, υπό συνθήκες τέτοιες όπως στην κύρια δίκη, απαιτείται να εξακριβώσει αν το πτυχίο το οποίο επικαλείται ο ενδιαφερόμενος είναι, από ακαδημαϊκή άποψη, ισότιμο με το πτυχίο που κανονικά απαιτείται από τους υπηκόους του κράτους αυτού.

66. Επομένως, το πτυχίο του ενδιαφερομένου, όπως η maîtrise en droit αποκτηθείσα σε γαλλικό πανεπιστήμιο, πρέπει να συνεκτιμάται στο πλαίσιο συνολικής αξιολογήσεως της εκπαίδευσης, ακαδημαϊκής και επαγγελματικής, την οποία επικαλείται αυτός.

67. Επομένως, στην αρμόδια αρχή εναπόκειται να εξακριβώσει, σύμφωνα με τις αρχές τις οποίες ανέπτυξε το Δικαστήριο με τις προμνησθείσες αποφάσεις Βλασσοπούλου και Fernández de Bobadilla, εάν και κατά πόσον οι γνώσεις που πιστοποιούνται με το χορηγηθέν σε άλλο κράτος - μέλος πτυχίο και τα κτηθέντα εκεί προσόντα ή επαγγελματική πείρα, καθώς και η πείρα την οποία έχει αποκτήσει ο υποψήφιος στο κράτος - μέλος όπου ζητεί την εγγραφή του, πληρούν, μερικώς έστω, τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την πρόσβαση στην οικεία δραστηριότητα.

68. Αυτή η διαδικασία εξετάσεως παρέχει στις εθνικές αρχές του κράτους - μέλους υποδοχής τη δυνατότητα να ελέγχουν βάσει αντικειμενικών κριτηρίων ότι με το αλλοδαπό δίπλωμα βεβαιώνεται ότι ο κάτοχός του διαθέτει γνώσεις και

προσόντα, αν όχι όμοια, τουλάχιστον ισοδύναμα προς τα πιστοποιούμενα με το εθνικό δίπλωμα. Η εκτίμηση αυτή περί ισοτιμίας του αλλοδαπού διπλώματος πρέπει να στηρίζεται αποκλειστικά στον βαθμό των γνώσεων και των προσόντων, που, με βάση το δίπλωμα αυτό, τη φύση και τη διάρκεια των σπουδών και τη σχετική με αυτές πρακτική άσκηση, τεκμαίρεται ότι διαθέτει ο κάτοχός του (βλ. απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 1987, 222/86, Heylens κ.λπ., Συλλογή 1987, σ. 4097, σκέψη 13, και προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου, σκέψη 17).

69. Στο πλαίσιο της εξέτασης αυτής, ωστόσο, το κράτος - μέλος μπορεί να συνεκτιμά τις αντικειμενικές διαφορές που αφορούν τόσο το νομικό πλαίσιο του επαγγέλματος για το οποίο πρόκειται στο κράτος - μέλος προελεύσεως, όσο και το πεδίο δραστηριότητάς του. Στην περίπτωση του επαγγέλματος του δικηγόρου, το κράτος - μέλος δικαιούται, επομένως, να προβαίνει σε συγκριτική εξέταση των διπλωμάτων λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των εθνικών εννόμων τάξεων για τις οποίες πρόκειται (προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου, σκέψη 18).

70. Αν η συγκριτική αυτή εξέταση των διπλωμάτων καταλήγει στη διαπίστωση ότι οι γνώσεις και τα προσόντα που πιστοποιούνται με το αλλοδαπό δίπλωμα αντιστοιχούν στα απαιτούμενα από τις εθνικές διατάξεις, το κράτος - μέλος υποχρεούται να δεχθεί ότι το δίπλωμα αυτό πληροί τις προϋποθέσεις που θέτουν οι εθνικές διατάξεις. Αντιθέτως, αν από τη συγκριτική εξέταση προκύπτει μερική μόνον αντιστοιχία μεταξύ αυτών των γνώσεων και προσόντων, το κράτος - μέλος υποδοχής δικαιούται να απαιτήσει από τον ενδιαφερόμενο να αποδείξει ότι απέκτησε τις γνώσεις και τα προσόντα που του έλειπαν (προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου, σκέψη 19).

71. Συναφώς, στις αρμόδιες εθνικές αρχές εναπόκειται να εκτιμούν αν η επίκληση των γνώσεων που αποκτήθηκαν στο κράτος - μέλος υποδοχής, στο πλαίσιο είτε ενός κύκλου σπουδών είτε πρακτικής πείρας, αρκεί προς αναπλήρωση των γνώσεων που έλειπαν (προαναφερθείσα απόφαση Βλασσοπούλου, σκέψη 20).

72. Βάσει των προεκτεθέντων, στο αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το κοινοτικό δίκαιο εμποδίζει τις αρχές κράτους - μέλους να αρνούνται να εγγράψουν, στα μητρώα των διανύοντων περίοδο ασκήσεως αναγκαία για την εν συνεχεία άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, τον κάτοχο πτυχίου νομικής, το οποίο απέκτησε σε άλλο κράτος - μέλος, με μόνη αιτιολογία ότι το πτυχίο αυτό δεν έχει χορηγηθεί ούτε επικυρωθεί από πανεπιστήμιο του πρώτου κράτους.

Επί των δικαστικών εξόδων

73. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ιταλική και η Δανική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της

κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 19ης Απριλίου 2001 η Corte suprema di cassazione, αποφαινεται:

Το κοινοτικό δίκαιο εμποδίζει τις αρχές κράτους - μέλους να αρνούνται να εγγράψουν, στα μητρώα των διανυόντων περίοδο ασκήσεως αναγκαία για την εν συνεχεία άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, τον κάτοχο πτυχίου νομικής, το οποίο απέκτησε σε άλλο κράτος - μέλος, με μόνη αιτιολογία ότι το πτυχίο αυτό δεν έχει χορηγηθεί ούτε επικυρωθεί από πανεπιστήμιο του πρώτου κράτους.

Σημείωση

Η εν λόγω απόφαση, η οποία παρατίθεται σχολιασμένη στο *Giornale di Diritto Amministrativo* (2003, p. 1041 - 4), από τον Angelo Mari, παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, καθότι αφορά όχι στο επάγγελμα καθεαυτό του δικηγόρου, για το οποίο υπάρχει σαφώς ήδη πλούσια νομολογία, αλλά στη θέση του ασκουμένου, ήτοι μαθητευομένου, δικηγόρου.

Αντικείμενο του προδικαστικού ερωτήματος είναι η αντίθεση του κοινοτικού δικαίου με την πρακτική ορισμένων κρατών - μελών, τα οποία αρνούνται να εγγράψουν, στα μητρώα των διανυόντων περίοδο ασκήσεως - αναγκαία για την εν συνεχεία άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος -, τον κάτοχο πτυχίου νομικής, το οποίο ο τελευταίος απέκτησε σε αλλοδαπό κράτος - μέλος, με μόνη την αιτιολογία ότι το συγκεκριμένο πτυχίο δεν έχει χορηγηθεί ούτε επικυρωθεί από πανεπιστήμιο του κράτους - μέλους υποδοχής. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το ερώτημα επικεντρώνεται στο κατά πόσο, κι ενδεχομένως υπό ποιες προϋποθέσεις η Ιταλία, ως κράτος - μέλος υποδοχής, υποχρεούται να επιτρέπει την πρακτική άσκηση, και, κατ' επέκταση, την εγγραφή στο επαγγελματικό μητρώο ασκουμένων δικηγόρων σε όσους έχουν αποκτήσει πτυχίο σε άλλο κράτος - μέλος, κι εν προκειμένω στη Γαλλία (*maitrise en droit*) (σκέψεις 25-34).

Απαντώντας το Δικαστήριο στις υποβληθείσες από τους διαδίκους παρατηρήσεις, και πριν εξετάσει την ουσία της υπόθεσης, καθιστά σαφές ότι, σε καμία περίπτωση, οι επικαλούμενες πρωτογενείς και δευτερογενείς κοινοτικές διατάξεις δεν συνεπάγονται την αυτόματη αναγνώριση ενός διπλώματος (σκέψη 44).

Ειδικά αναφορικά με τις επικαλούμενες διατάξεις του δευτερογενούς κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι αυτές δεν τυγχάνουν εφαρμογής: αφενός η οδηγία 98/5, καθότι αφορά αποκλειστικά και μόνο στο δικηγόρο στον οποίο έχει αναγνωρισθεί πλήρως η ικανότητα άσκησης επαγγέλματος στο αλλοδαπό κράτος - μέλος (σκέψη 45), αφετέρου η οδηγία 89/48,

διότι εφαρμόζεται σε περίπτωση υπηκόων κράτους - μέλους οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν ως ελεύθεροι επαγγελματίες ή μισθωτοί «νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα» σε κράτος - μέλος υποδοχής, στην έννοια του οποίου δεν εμπίπτει η χρονικά περιορισμένη περίοδος της δικηγορικής άσκησης (σκέψεις 46-55).

Το ΔΕΚ, αν και δέχεται ότι η αναγνώριση της ισοτιμίας διπλώματος αποκτηθέντος σε ένα κράτος - μέλος μπορεί να είναι αποφασιστική για την εγγραφή στο δικηγορικό σύλλογό ενός άλλου κράτους - μέλους, τονίζει ότι τούτο δεν συνεπάγεται πως η διαφορά της κύριας υπόθεσης αφορά στην αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων και μόνο (σκέψεις 63-66). Τονίζει ότι μπορούν να εφαρμοσθούν, εν προκειμένω, τόσο το άρθρο 39 Ε.Κ. όσο και το άρθρο 43 Ε.Κ. (σκέψεις 60-61). Παραθέτοντας, μάλιστα, σχετική με τα ανωτέρω άρθρα νομολογία, διευκρινίζει ότι οι αρμόδιες εθνικές αρχές καλούνται να προβαίνουν σε ατομική συγκριτική εξέταση αφενός της απαιτούμενης στο εκάστοτε κράτος - μέλος υποδοχής ικανότητας αφετέρου των τυχόν αποκτηθέντων αλλοδαπών διπλωμάτων - λαμβανομένων υπόψη των γνώσεων και των προσόντων του κατόχου, της φύσης και της διάρκειας των σπουδών (67-71).

Κατά συνέπεια, καταλήγει το Δικαστήριο ότι το κοινοτικό δίκαιο εμποδίζει τις αρχές κράτους - μέλους να αρνούνται να εγγράψουν, στα μητρώα των διανυόντων περίοδο ασκήσεως αναγκαία για την εν συνεχεία άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, τον κάτοχο πτυχίου νομικής, το οποίο απέκτησε σε άλλο κράτος - μέλος, με μόνη την αιτιολογία ότι το πτυχίο αυτό δεν έχει χορηγηθεί ούτε επικυρωθεί από πανεπιστήμιο του κράτους - μέλους υποδοχής.

Βασιλική Δ. Γιακουμή

Δικηγόρος MsC

Υπ. Διδάκτωρ Αστικού Δικαίου στη Νομική ΔΠΘ

ΣυνθΕΚ 234

Η έννοια του «εθνικού δικαστηρίου». Προϋποθέσεις για την παραδεκτή υποβολή προδικαστικού ερωτήματος ενώπιον του ΔΕΚ.

Σύμφωνα με το άρθρο 234 παρ. 2 ΣυνθΕΚ, δυνατότητα υποβολής προδικαστικών ερωτημάτων στο ΔΕΚ έχει μόνο ένα «δικαστήριο κράτους - μέλους», που αποτελεί έννοια του κοινοτικού δικαίου, όπως την έχει επεξεργαστεί και ερμηνεύσει το ΔΕΚ. Κατά πάγια νομολογία του, για να εκτιμηθεί αν ένα όργανο είναι δικαστήριο, το ΔΕΚ ελέγχει τη συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων. Πρόσφατα, στον εν λόγω έλεγχο προσδίδεται μεγαλύτερη ελαστικότητα, με διεύρυνση της έννοιας του δικαστηρίου ώστε να περιλαμβάνει και άλλα όργανα*,

* C-110-147/98, *Gabalfrija*, Συλλογή 2000, σ. I-1577, C-54/96, *Dorsch Consult*, Συλλογή 1997, σ. I-4961.

όχι όμως την ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού.

ΔΕΚ (τμήμα μείζονος συνθέσεως), Υπόθεση C-53/03, ΣΥΦΑΙΤ (Συνεταιρισμός Φαρμακοποιών Αιτωλίας & Ακαρνανίας) κλπ, κατά GlaxoSmithKline AEBE, απόφαση της 31^{ης} Μαΐου 2005 Αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασης: Επιτροπή Ανταγωνισμού - Ελλάδα

[Πρόεδρος: B. Σκουρής, Πρόεδροι Τμήματος: P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, R. Silva de Lapuerta, Δικαστές: C. Gulmann (Εισηγητής), R. Schintgen, N. Colneric, S. von Bahr, Γενικός Εισαγγελέας: F. G. Jacobs]

I. Πραγματικά περιστατικά (συνοπτικά)

Η φαρμακευτική εταιρία διανέμει τα προϊόντα της σε ενώσεις Ελλήνων φαρμακοποιών και χονδρεμπόρων φαρμακευτικών προϊόντων (καταγγέλλοντες), μέσω της θυγατρικής της. Μέχρι το Νοέμβριο του 2000, η GSK είχε ικανοποιήσει πλήρως τις παραγγελίες που της απηύθυναν οι καταγγέλλοντες. Μεγάλο μέρος των προϊόντων που παραδόθηκαν προς κάλυψη των παραγγελιών επανεξήχθη σε άλλα κράτη - μέλη, στα οποία οι τιμές ήταν υψηλότερες. Μετά το Νοέμβριο του 2000, η GSK σταμάτησε να προμηθεύει προϊόντα στους καταγγέλλοντες και δήλωσε ότι στο εξής θα εφοδίαζε απευθείας τα νοσοκομεία και τα φαρμακεία, υποστηρίζοντας ότι η εξαγωγή των προϊόντων της από τους χονδρέμπορους συνεπαγόταν σημαντικές ελλείψεις στην ελληνική αγορά. Στη συνέχεια, η GSK άρχισε να εφοδιάζει εκ νέου τους καταγγέλλοντες, αλλά μόνο σε περιορισμένες ποσότητες.

Οι χονδρέμποροι και οι ενώσεις φαρμακοποιών υπέβαλαν καταγγελία ενώπιον της Επιτροπής Ανταγωνισμού αναφορικά με την άρνηση ικανοποίησης του συνόλου των παραγγελιών. Μετά από τη λήψη απόφασης ασφαλιστικών μέτρων εκ μέρους της Επιτροπής Ανταγωνισμού, η ελληνική θυγατρική της GSK ικανοποίησε τις παραγγελίες των καταγγελλόντων, στο βαθμό που το επέτρεπαν οι προμήθειες που έλαβε από τη μητρική της εταιρία. Οι προμήθειες αυτές ήταν αρκετές για να καλύψουν τις ανάγκες της ελληνικής αγοράς, αλλά δε μπορούσαν να καλύψουν και τις πολύ μεγαλύτερες παραγγελίες των καταγγελλόντων.

Στο πλαίσιο των καταγγελιών των χονδρεμπόρων και των ενώσεων φαρμακοποιών, η Επιτροπή Ανταγωνισμού ρώτησε το ΔΕΚ αν, και υπό ποιες συνθήκες, μια φαρμακευτική εταιρία που κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά μπορεί να αρνηθεί να ικανοποιήσει πλήρως τις παραγγελίες χονδρεμπόρων, προκειμένου να περιορίσει το παράλληλο εμπόριο των προϊόντων της.

II. Η απόφαση του ΔΕΚ (απόσπασμα)

(...) «29. Κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο, προκειμένου να εκτιμήσει αν το αιτούν όργανο είναι δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ – ζήτημα

που εμπίπτει αποκλειστικά στο κοινοτικό δίκαιο –, λαμβάνει υπόψη μια σειρά στοιχείων, όπως είναι η ίδρυση του οργάνου αυτού με νόμο, η μονιμότητά του, ο δεσμευτικός χαρακτήρας της δικαιοδοσίας του, ο κατ' αντιμωλία χαρακτήρας της ενώπιόν του διαδικασίας, η εκ μέρους του οργάνου αυτού εφαρμογή των κανόνων δικαίου, καθώς και η ανεξαρτησία του (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 1997, C-54/96, Dorsch Consult, Συλλογή 1997, σ. I-4961, σκέψη 23, της 21ης Μαρτίου 2000, C-110/98 έως C-147/98, Gabalfrisa κλπ, Συλλογή 2000, σ. I-1577, σκέψη 33, της 30ής Νοεμβρίου 2000, C-195/98, Österreichischer Gewerkschaftsbund, Συλλογή 2000, σ. I-10497, σκέψη 24, και της 30ής Μαΐου 2002, C-516/99, Schmid Συλλογή 2002, σ. I-4573, σκέψη 34). Επίσης, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να υποβάλλουν προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο μόνον εφόσον εκκρεμεί ενώπιόν τους διαφορά και εφόσον καλούνται να αποφανθούν στο πλαίσιο διαδικασίας που πρόκειται να καταλήξει στην έκδοση αποφάσεως δικαιοδοτικού χαρακτήρα (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 12ης Νοεμβρίου 1998, C-134/ 97, Victoria Film, Συλλογή 1998, σ. I-7023, σκέψη 14, και προμνησθείσα απόφαση Österreichischer Gewerkschaftsbund, σκέψη 25)».

(...) «30. Συναφώς, επιβάλλεται, καταρχάς, η επισήμανση ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Ανάπτυξης. Η εποπτεία αυτή συνεπάγεται ότι ο εν λόγω υπουργός έχει, εντός ορισμένων ορίων, εξουσία ελέγχου της νομιμότητας των αποφάσεων της Επιτροπής Ανταγωνισμού».

(...) «31. Ακολούθως, μολονότι είναι γεγονός ότι τα μέλη της Επιτροπής Ανταγωνισμού απολαύουν, κατά τις διατάξεις του νόμου 703/1977, προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και ότι, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, δεσμεύονται μόνον από το νόμο και τη συνείδησή τους, ωστόσο δεν εξασφαλίζεται ότι η παύση τους ή η ανάκληση του διορισμού τους τυγχάνουν ιδιαίτερων εγγυήσεων. Το εν λόγω σύστημα δεν είναι, πάντως, ικανό να παρεμποδίσει τις μη προσήκουσες επεμβάσεις ή πιέσεις της εκτελεστικής εξουσίας προς τα μέλη της Επιτροπής Ανταγωνισμού (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 1999, C-103/ 97, Köllensperger και Atzwanger, Συλλογή 1999, σ. I-551, σκέψη 21)».

(...) «32. Πρέπει, επίσης, να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 8 Γ, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', του ίδιου νόμου, ο Πρόεδρος του εν λόγω οργάνου είναι, αφενός, επιφορτισμένος με καθήκοντα συντονισμού και γενικής κατευθύνσεως της Γραμματείας· αφετέρου, είναι ο διοικητικός προϊστάμενος του προσωπικού της εν λόγω Γραμματείας και ασκεί την επ' αυτού πειθαρχική εξουσία».

(...) «33. Επιβάλλεται, συναφώς, η επισήμανση ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει, με τις σκέψεις 39 και 40 της προμνησθείσας αποφάσεως Gabalfrisa κλπ, ότι τα Tribunales Económico-Administrativos (Ισπανία) θεωρούνται τρίτοι σε σχέση με τις φορολογικές υπηρεσίες που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση, είσπραξη και

εκκαθάριση του ΦΠΑ, ιδίως λόγω του λειτουργικού διαχωρισμού των εν λόγω οργάνων. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού όμως, που είναι όργανο λήψεως αποφάσεων, συνδεδεμένη λειτουργικώς με τη Γραμματεία της, που είναι εξεταστικό όργανο κατόπιν προτάσεως του οποίου εκδίδει την απόφασή της, δεν έχει την ιδιότητα τρίτου σε σχέση με το κρατικό όργανο το οποίο μπορεί να είναι διάδικος στο πλαίσιο διαδικασίας ανταγωνισμού».

(...) «34. Τέλος, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι μια επιλαμβανόμενη ζητημάτων ανταγωνισμού αρχή όπως η Επιτροπή Ανταγωνισμού οφείλει να συνεργάζεται στενά με την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ότι, κατά το άρθρο 11, παράγραφος 6, του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1), μπορεί να απολέσει την αρμοδιότητά της κατόπιν εκδόσεως αποφάσεως της Επιτροπής. Στο πλαίσιο αυτό, επιβάλλεται, εξάλλου, η επισήμανση ότι το άρθρο 11, παράγραφος 6, του κανονισμού 1/2003 επαναλαμβάνει, κατ' ουσίαν, τον κανόνα του άρθρου 9, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), κατά τον οποίο οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού παύουν αυτοδικαίως να είναι αρμόδιες αφ' ης στιγμής η Επιτροπή κινήσει σχετική διαδικασία (βλ., επί του σημείου αυτού, τη δέκατη έβδομη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1/2003)».

(...) «35. Ωστόσο, προδικαστικό ερώτημα μπορεί να υποβληθεί στο Δικαστήριο μόνον από όργανο το οποίο καλείται να επιλύσει εκκρεμή ενώπιόν του διαφορά στο πλαίσιο διαδικασίας η οποία πρόκειται να καταλήξει στην έκδοση αποφάσεως δικαιοδοτικού χαρακτήρα (βλ. προμνησθείσες αποφάσεις Victoria Film, σκέψη 14, και Österreichischer Gewerkschaftsbund, σκέψη 25)».

(...) «36. Σε κάθε περίπτωση κατά την οποία μια αρχή όπως η Επιτροπή Ανταγωνισμού παύει να είναι αρμόδια κατόπιν εκδόσεως αποφάσεως της Επιτροπής, η κινηθείσα ενώπιόν της εν λόγω αρχής διαδικασία δεν καταλήγει στην έκδοση αποφάσεως δικαιοδοτικού χαρακτήρα».

(...) «37. Από τα ανωτέρω στοιχεία, εκτιμώμενα συνολικώς, προκύπτει ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού δεν είναι δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ».

(...) «38. Συνεπώς, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί των ερωτημάτων που υπέβαλε η Επιτροπή Ανταγωνισμού».

Σημείωση

Αντί άλλου σχολιασμού παρατίθεται αμέσως στη συνέχεια η σχετική μελέτη της *Μ. Γλαράκη*, που εκπονήθηκε με αφορμή τη δημοσιευόμενη απόφαση.

Digesta - Freelaw.gr